

УДК 821.161.2:27-23

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/91-2-34>**Наталія ОЛІЙНИК,***orcid.org/0000-0001-5093-4264*

кандидат філологічних наук,

завідувачка кафедри української літератури

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

(Дніпро, Україна) *oliyn@dnui.dp.ua***Владислав МАКСИМОВ,***orcid.org/0009-0003-0170-2012*

студент IV курсу факультету української й іноземної філології та мистецтвознавства

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

(Дніпро, Україна) *vladislavkorhovo82@gmail.com*

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ «БІБЛІЯ Й УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА» У 8 КЛАСІ НУШ

У статті зроблено спробу висвітлити питання вивчення теми «Біблія й українська література» у 8 класі НУШ. Поставлена мета дослідження зумовила виконання авторами таких завдань: 1) визначення теоретичних засад вивчення Біблії як історико-культурної пам'ятки; 2) аналіз біблійних алюзій у творах, рекомендованих до вивчення Модельною навчальною програмою для 7–9 класів Нової української школи: «Різдво» Богдана-Ігоря Антонича, «Давидові Псалми. Псалом І» Ліни Костенко, «Пісня Йосипа», «Гетсиманський сад. Відповідь сина» Ігоря Жука, «Мене звали Варвара» Дзвінки Матіяхи; 3) окреслення концепції висвітлення Святого Письма у 8 класі НУШ.

Підґрунтям для здійснення цього дослідження стали праці методистів, які на межі століть осмислювали складне питання викладання Святого Письма в школі. Серед них – розвідки В. Шевчука, В. Соболя, Л. Куценка, Н. Лаврусевич, С. Абрамовича тощо.

Об'єктом вивчення стали уривки з Біблії, твори з розділу «Заповіді любові: Біблія й українська література» Модельної навчальної програми «Українська література. 7–9 класи». Предметом дослідження обрано особливості добору методів і прийомів у процесі опанування Святого Письма та дотичних до нього художніх творів в аспекті розвитку ключових компетентностей учнів 8 класу.

Наукова новизна статті полягає в тому, що в методичному дискурсі досі відсутні дослідження щодо вивчення Біблії з огляду на освітню реформу НУШ, проголошену в 2018 році.

Проведена робота уможливила такі висновки: 1) біблійна традиція в літературній спадщині постає як спосіб осмислення національної трагедії в умовах колоніального стану України; 2) вплив біблійних текстів на українське письменство є свідченням прагнення інтегрувати національну літературну традицію у світовий культурний контекст; 3) у вірші «Різдво» Богдана-Ігоря Антонича взаємопереплетені фольклорні й християнські концепти; 4) біблійні алюзії в поезії Ліни Костенко «Псалми. Псалом І» набувають соціально-політичного забарвлення; 5) Ігор Жук як постмодерніст у вірші «Гетсиманський сад. Відповідь сина» деконструє ідею жертовності Ісуса Христа; 6) в оповіданні Дзвінки Матіяхи «Мене звали Варвара» головна героїня-підліток стає втіленням найкращих християнських чеснот; 7) знайомство з біблійними сюжетами у 8 класі – це запорука формування літературознавчої обізнаності учнів; 8) передумовою до визначення шляхів висвітлення Книги книг у НУШ є опанування вчителем базових теоретичних питань, рекомендованих Модельною навчальною програмою «Українська література. 7–9 класи».

На сьогодні питання вивчення Біблії у школі є дискусійним та недостатньо висвітленим у вітчизняному науковому доробку, що створює перспективи для майбутніх досліджень методистами з мовно-літературної галузі.

Ключові слова: Біблія, методика, 8 клас, Богдан-Ігор Антонич, Ліна Костенко, Ігор Жук, Дзвінка Матіяхи.

Nataliia OLIINYK,
orcid.org/0000-0001-5093-4264
Candidate of Science (Philology),
Head of the Department of Ukrainian Literature
Oles Honchar Dnipro National University
(Dnipro, Ukraine) oliyn@dnu.dp.ua

Vladyslav MAKSYMOW,
orcid.org/0009-0003-0170-2012
4th year student at the Faculty of Ukrainian and Foreign Philology and Study of Art
Oles Honchar Dnipro National University
(Dnipro, Ukraine) vladislavkorhovo82@gmail.com

METHODOLOGY OF TEACHING THE TOPIC 'THE BIBLE AND UKRAINIAN LITERATURE' IN THE 8TH GRADE OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

The article attempts to highlight the issue of teaching the topic "The Bible and Ukrainian Literature" in the 8th grade of the New Ukrainian School (NUS). The aim of the study determined the following research objectives: 1) to define the theoretical foundations of studying the Bible as a historical and cultural monument; 2) to analyze biblical allusions in the works recommended for study by the Model Curriculum for Grades 7–9 of the New Ukrainian School ("Christmas" by Bohdan-Ihor Antonych, "David's Psalms. Psalm I" by Lina Kostenko, "The Song of Joseph", "The Garden of Gethsemane. The Son's Reply" by Ihor Zhuk, "My Name is Varvara" by Dzvinika Matiyash); 3) to outline the concept of presenting the Holy Scriptures in the 8th grade of the NUS.

The foundation of this study was laid by the works of methodologists who, at the turn of the century, reflected on the complex issue of teaching the Holy Scriptures at school. Among them are the studies of V. Shevchuk, V. Sobol, L. Kutsenko, N. Lavrusyevych, S. Abramovych, and others.

The object of the study is represented by excerpts from the Bible and literary works included in the section "Commandments of Love: The Bible and Ukrainian Literature" of the Model Curriculum "Ukrainian Literature. Grades 7–9." The subject of the research is defined as the peculiarities of selecting methods and techniques in the process of studying the Holy Scriptures and related literary works in the context of developing key competencies of 8th grade students.

The scientific novelty of the article lies in the fact that, within the methodological discourse, there are still no studies devoted to the studying of the Bible in the context of the New Ukrainian School reform, launched in 2018.

The conducted research made it possible to clarify the following issues: 1) the biblical tradition in literary heritage emerges as a way of comprehending the national tragedy under the conditions of Ukraine's colonial status; 2) the influence of biblical texts on Ukrainian literature testifies to the aspiration to integrate the national literary tradition into the global cultural context; 3) in Bohdan-Ihor Antonych's poem "Christmas," folklore and Christian concepts are interwoven; 4) biblical allusions in Lina Kostenko's poem "Psalms. Psalm I" acquire a sociopolitical dimension; 5) Ihor Zhuk, as a postmodernist, deconstructs the idea of Jesus Christ's sacrifice in his poem "The Garden of Gethsemane. The Son's Reply". 6) in Dzvinika Matiyash's short story "My Name is Varvara," the teenage protagonist embodies the best Christian virtues; 7) acquaintance with biblical narratives in the 8th grade serves as a guarantee for the formation of student's; 8) a prerequisite for determining the ways of presenting the Book of Books in the NUS is the teacher's mastery of the basis theoretical issues recommended by the Model Curriculum "Ukrainian Literature. Grades 7–9."

At present, the issue of studying the Bible at school remains debatable and insufficiently addressed in Ukrainian scholarly discourse, which creates prospects for further by methodologists in the field of language and literature education.

Key words: Bible, methodology, 8th grade, Bohdan-Ihor Antonych, Lina Kostenko, Ihor Zhuk, Dzvinika Matiyash.

Постановка проблеми. Попри поширення позитивістських тенденцій у суспільстві, зумовлених прагненням раціонально осягнути складність світобудови, зацікавлення Біблією як джерелом відповідей на екзистенціальні питання людства дедалі зростає. Перше знайомство зі Святим Письмом відбувається в школі. За часів незалежності України учні почали вивчати Писання на уроках з української літератури. Такий підхід зберігся й донині, однак у нових освітніх умовах – запровадження докорінної реформи Нової української школи.

На наш погляд, значною мірою саме від учителя залежить те, яке уявлення про Книгу книг матимуть учні. Зміна психофізіологічних параметрів сучасної молоді, поява так званого «кліпового мислення», почасти заангажоване ставлення до давніх, особливо релігійних пам'яток, мотивують педагога шукати нові шляхи висвітлення Біблії в класі.

Аналіз досліджень. Авторитетною і сьогодні залишається відома стаття Валерія Шевчука, письменника і знавця давньоукраїнської літератури, яку опубліковано в часописі «Слово і час» у 1991 році. Він один із небагатьох, хто висунув тоді

тезу про важливість тлумачення Біблії не лише як релігійної пам'ятки, але й духовної основи людства під час шкільного вивчення (Шевчук, 1991: 72).

Поділяючи думку В. Шевчука, Н. Білоус окреслила такі теми для розробки майбутнього циклу уроків у формі таких лекцій-блоків:

1. «Біблія – стародавня збірка релігійних та світських творів»
2. «Біблійна міфологія»
3. «Біблія й українська література»
4. «Біблійна книга псалмів – Псалтир» (Білоус, 2010: 312–323).

Л. Скорина розглядає Писання як фундаментальне джерело літературознавчої обізнаності учнів: «Без знання Біблії неможливе повноцінне засвоєння курсу літератури – і давнього її періоду, і XIX–XX століття, адже українські письменники часто зверталися до цієї скарбниці мудрості, запозичували образи, мотиви, використовували цитати, афоризми тощо» (Скорина, 2008: 168).

Дослідники О. Рарицький, Н. Лаврусевич слушно зауважують, що передумовою до вивчення Біблії має стати пропедевтичне заняття, спрямоване на дослідження особливостей української літератури XI–XVIII століття, її поділу на оригінальну та перекладну, з'ясування жанрових різновидів останньої.

Мета статті – розробка й обґрунтування ефективної методики викладання теми «Біблія й українська література» з урахуванням тих змін, що відбулися в освіті після запровадження концепції Нової української школи в системі освіти України.

Для реалізації цієї мети необхідно виконати такі завдання: 1) визначити теоретичні засади вивчення Біблії як історико-культурної пам'ятки; 2) проаналізувати біблійні алюзії в затверджених програмою художніх творах; 3) запропонувати концепцію висвітлення Святого Письма у 8 класі НУШ.

Виклад основного матеріалу. Біблія – це найважливіша релігійна пам'ятка в християнській та іудейській традиціях. Виникнення Святого Письма на теренах тодішнього державного утворення України-Русі пов'язують із прийняттям християнства у 988 році Володимиром Великим. Процес залучення давньоруських земель до спільного культурного поля з Візантією та Болгарією супроводжувався насадженням інакшої світоглядної моделі колишнім язичникам, що мало на меті виховати прибічників нової віри. Інструментом для впровадження ідеологічної роботи стає масив перекладної літератури, поширення якої припадає на IV–V століття, що в герменевтиці корелює з поняттям трансплантації. Як справедливо зазначає

П. Білоус, Біблія стає книгою, що формує художнє мислення в руських письменників, із неї «черпали світоглядні постулати і дидактичні настанови, мотиви, образи та художні топоси, стилістичні прийоми та жанрові взірці» (Білоус, 2009: 12).

У сучасному світі на тлі демократизації суспільства змінюються завдання Біблії, яка тепер постає дороговказом на шляху до пошуку відповідей на вічні екзистенціальні питання людства: життя і смерті, добра і зла, гріха і спокути та інші. М. Луцюк підкреслює, що попит на вивчення Святого Письма зростає, попри «поширення філософських течій позитивістського гатунку» (Луцюк, 2001: 81).

Повсякчас в освітньому середовищі виникають дискусії щодо (не)доцільності викладання Біблії у школі, як у контексті окремого предмета під назвою «Християнська етика», так і в курсі з української літератури: «Біблія не належить до української літератури, її варто вивчати у курсі зарубіжної, навіть незважаючи на те, що Святе Письмо мало потужний вплив на всю давню літературу», – обґрунтовує свою позицію П. Білоус (Білоус, 2017: 13).

Згідно з модельною навчальною програмою «Українська література. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти, розробленої колективом авторів (Т. Яценко, В. Пахаренко, О. Слижук, І. Тризуб), Біблії присвячено окремий тематичний розділ «Заповідь любові: Біблія й українська література», з яким учні знайомляться у 8 класі. Увесь перелік тем, запропонованих до вивчення, можна звести до трьох теоретичних питань:

1. Композиційні особливості Біблії, її жанрова структура.
2. Засвоєння Святого Письма на національному ґрунті: історія перекладів Біблії українською мовою.
3. Використання біблійних тем, мотивів, сюжетів та образів в українській літературі.

Під час підготовки до занять учителю стануть у пригоді монографії літературознавців, наукові розвідки у фахових виданнях, автори яких досліджують період української літератури XI–XVIII століття.

Відтак до питання жанрової природи Біблії в різний час зверталися такі вітчизняні науковці: Н. Білоус, С. Головащенко, І. Ісиченко, М. Луцюк, Л. Скорина, В. Сулима, М. Федішин тощо. Спираючись на класифікацію М. Луцюка, учні ознайомляться із широким спектром літературних форм, використаних у Святому Письмі, що є беззаперечним свідченням багатства давньоєврейської словесності. Згідно з дослідженням науковця, у Ста-

рому Завіті наявні фольклорні жанри (різновиди пісень, гімни, байки, приказки, загадки, плачі), офіційна проза (законодавчі й юридичні тексти, родоводи, угоди, символи віри), лірична поезія (філософська, любовна, пейзажна лірика, премудрості у формі приповідок), а також повістеві жанри, зокрема міфи, історичні повісті, легенди, воєнні хроніки, пророцтва, мемуари та апокаліптичні тексти. З метою систематизації великої кількості жанрових форм восьмикласники можуть розробити мапу думок та/або інтелект-карту. Такий вид навчальної діяльності органічно втілює технологію проєктного навчання на уроці з української літератури.

Справою загальнонаціонального значення стає переклад Біблії українською мовою. В умовах колоніального стану України, її насильницькій інтеграції в площину імперської культури виникає природна потреба нації на самовизначення, утвердження самобутнього мовного коду, плекання історичної пам'яті. Вважаємо, що під час розгляду цього питання доцільно застосувати метод мозкового штурму. Учні висловлюватимуть свої припущення щодо чинників, які затримували засвоєння Святого Письма на рідній ниві, а саме: брак фінансування, перешкоди з боку церкви, численні заборони царату на книгодрукування українською мовою, геополітична роз'єднаність тодішнього інтелектуального кола між двома імперіями. Згодом педагог надасть фаховий коментар, ураховуючи історико-культурний контекст ХІХ століття.

Наступний крок убачаємо в лаконічній розповіді вчителя про внесок видатних постатей у розвиток перекладів Писання. Передусім за сприяння українського письменника, історика й громадського діяча Пантелеймона Куліша розпочалася активна перекладацька діяльність, яка тривала понад півстоліття. Учений розумів надзавдання, які перед ним поставали, адже, з одного боку, наявність перекладу Біблії кидає виклик імперському наративу про вторинність та несамоодатність української мови, а з іншого – згуртовує українців навколо спільної ідеї. Завдяки зусиллям П. Куліша, І. Пулюя та І. Нечуй-Левицького повний переклад Писання, включно зі Старим Заповітом, опубліковано у Відні 1903 року, що великою мірою стало передумовою до зародження сучасного перекладознавства.

Упродовж століть українські письменники активно використовують біблійні теми, мотиви, сюжети та образи як засіб художнього осмислення буття, оприявлення ментальних «хвороб» нації. Інтертекстуальні зв'язки зі Святим Письмом простежуються у творчості Тараса Шевченка (поєми

«Марія», «Саул», «Подражаніє 11 псалму»), Івана Франка (поема «Мойсей», збірки «Давнє й нове», «Мій Ізмарагд»), Лесі Українки (драми «Одержима», «На полі крові») тощо. Вплив біблійних текстів на українське письменство засвідчує не лише духовну тяглість, а й прагнення інтегрувати національну літературну традицію у світовий культурний контекст.

Літературознавиця Л. Поліщук, здійснюючи компаративістичний аналіз, зазначає особливості української традиції засвоєння біблійних образів порівняно з творами світової літератури: «У творах українських письменників відчувається психологія сумирної богобоязливої людини» (Поліщук, 2022: 98). Український менталітет, сформований багатовіковими випробуваннями – кріпацтвом, бездержавністю, революціями, війнами, – набув психокomплексу «жертвовної нації», яка сприймає власну історію як хресний шлях, подібно до християнського пафосу.

Відповідно до оновленого змісту програми з української літератури для учнів 8 класу НУШ учитель у розділі «Заповідь любові: Біблія й українська література» знайомить не лише з фрагментами зі Святого Письма, а й пропедевтично з письменниками ХХ–ХХІ століття, у творах яких містяться виразні біблійні алюзії («Різдво» Богдана-Ігоря Антонича, «Давидові Псалми. Псалом 1» Ліни Костенко, «Пісня Йосипа», «Гетсиманський сад. Відповідь сина» Ігоря Жука, «Мене звали Варвара» Дзвінки Матіяш) (Яценко та ін., 2024: 40–42). Очевидно, що без знання біблійного контексту неможливо здійснити літературознавчий аналіз поданих творів на уроці.

У вірші «Різдво» Богдана-Ігоря Антонича взаємопереплетені фольклорні й християнські концепти. Відтак поет змальовує лемків, які отожднюються з волхвами – східними мудрецами, учасниками містерії Богонародження. Передусім їхня спорідненість полягає в історико-культурній, географічній та ментальній відчуженості, адже лемки – це мешканці прикордоння, носії архаїчного світогляду. Водночас вони репрезентують традиційні народницькі елементи (крисаня – особливий капелюх у гуцулів) і виконують космогонічну місію – приносять «місяць круглий».

Образ місяця дослідники зазвичай пов'язують з язичницьким обрядом, який виконували на Різдво: «освячували обійстя, обходячи його з хлібом і свяченою водою» (Титаренко, 2021: 154). Однак вважаємо доцільним звернути увагу учнів і на таке трактування: у символіку місяця покладена алегорія світла, бо він, подібно до Віфлеємської зорі, прокладає шлях до Спасителя.

Образ золотого горіха, який тримає в долонях Марія, відсилає читачів до ідеї доленосної таємниці спасіння: мати пророкує трагічну місію своєї дитини, але над усе вірить у Божий задум. У цьому контексті Богородиця відіграє роль матері-страдниці, яка знає обставини страдницької долі Сина.

Назву вірша «Давидові Псалми. Псалом 1» Ліни Костенко екстрапольовано на Книгу Псалмів зі Старого Завіту, та авторство якої приписують царю Давиду. На рівні змісту й форми авторка інтерпретує перший псалом, у якому засуджується нечестивий та прославляється праведник.

Як і в тексті Святого Письма, тут порушено вічну проблему морального вибору, розрізнення істинного і хибного, вірного і зрадницького в системі споконвічних цінностей. Справжній праведник не проміняє совість на харчі, що перегукується з євангельським епізодом спокуси Христа в пустелі, де диявол пропонує перетворити каміння на хліб.

Особливо виразним є образ дерева, посадженого над водами, витоки якого сягають біблійного тексту з Псалма 1, що репрезентовано у вірші:

І між людей не буде самотнім,
стоятиме, як древо над потоком (Калинич, Дячок, 2025: 66).

У цьому уривку праведну людину осмислено як джерело життя, сповненого оновлення й продовження, утілення первинної райської гармонії до гріхопадіння людства.

Оптимістичним є пророцтво письменниці про вірян, які зуміють знайти втрачений Едем:

Крилаті з нього вродяться плоди,
і з тих плодів посіються сади (Калинич, Дячок, 2025: 67).

Згаданий мотив служіння всяким ідолам і владам, узятий із біблійної заборони ідолопоклонства, набуває чіткого соціально-політичного звучання, що застерігає від наслідування фальшивим авторитетам, утопічній ідеології.

Постмодерніст Ігор Жук у вірші «Пісня Йосипа» переосмислює християнське вчення про непорочне зачаття Діви Марії. Як відомо, Йосип, дізнавшись про вагітність Марії, вирішує таємно її відпустити, аби не наразити дівчину на сором чи в гіршому випадку – на страту. Проте, за біблійними переказами, Йосип пізнає божественне одкровення від ангела у формі сновидіння, де дізнається про місію стати опікуном Сина Божого, а згодом – що має тікати до Єгипту. Філософський концепт зупиненого часу – «І час зупинився – я міг все життя так стояти» (Калинич, Дячок, 2025: 69) – є частиною сакрального виміру: час-кайрос, мить дотику до вічності, протиставлений часу-хроносу.

Письменник зображує риси головного героя в душі біблійного наративу, що виявляється в смиренності, покорі Божій волі, адже він не ставить під сумнів дії Господа, не дорікає за мовчання: «І Бог відійшов, так ні слова мені й не сказавши» (Калинич, Дячок, 2025: 69).

У ліричному тексті І. Жука відчутний культ Богородиці, розвинутий у середньовічному християнстві. З одного боку, Марія уособлює жінку, яка дарувала непорочну любов, а з іншого – Царицю Небесну, до якої ліричний герой звертається в молитвах:

Я був ще твоїм чоловіком –
Та вже потихеньку Тобі помолився, Маріє (Калинич, Дячок, 2025: 69).

У цьому полягає жанровий симбіоз постмодерністського тексту, який можна розглядати як зразок медитативної лірики з елементами молитви, на що вказують: динаміка адресата (від жінки до Богородиці), молитовний рефрен «Ти знаєш, Маріє...», філософічність, поєднання високо і низького стилів.

В іншому вірші автора, «Гетсиманський сад. Відповідь сина», художньо розроблено сценарій альтернативного життєпису Ісуса: його ліричний герой розмірковує над буденними ролями теслі, сіяча, лікаря:

Я б теслював, чи сів,
Чи лікував людей (Калинич, Дячок, 2025: 70).

Водночас І. Жук переосмислює християнську ідею спасіння, що тягнеться до естетики постмодернізму, яка передбачає деконструювання дійсності:

Що їм якийсь месія –
Схиблений іудей!.. (Калинич, Дячок, 2025: 70).

Відтак постать Месії створює дискурсивне поле між особистим (Марія, яка стає свідком страждань свого Сина) та колективним (надія людства на порятунок).

Єдиним прикладом прози в межах зіставлення Біблії й української літератури учнями є оповідання сучасної письменниці Дзвінки Матіяш «Мене звати Варвара».

Головна героїня, школярка Варвара, готується до уроку з української літератури, присвяченому походженню імен, натрапляє на історію про великомученицю Варвару. Насамперед ученицю обурює прочитана історія: ізоляція, у якій була вимушена перебувати Варвара, її батько-деспот з патріархальним тодішнім світоглядом – викликали бажання дистанціюватися від постаті святої. До того ж з контексту розуміємо, що дівчина поверхово інтерпретує викладені в агіографічній історії події: «І чому прийнято вважати, що вона покровителька саперів та артилеристів. Явно ж не

тому, що вона ховалася від переслідувань свого батька в печері» (Калинич, Дячок, 2025: 77).

За сприяння батька дівчина переосмислює історію великомучениці: тепер вона зважає на давній контекст історії, специфіку творення агіографій, фігуральний сенс біблійних оповідей. «Варвара обрала цілком новий на той час світогляд, незрозумілий для її батька. Тож була для нього і незнайомкою, і чужинкою» (Калинич, Дячок, 2025: 79). Образ святої Варвари утверджує непохитність у власних переконаннях, всеосяжну любов до Творця, здатність на самопожертву заради високої ідеї. Герменевтична цінність тексту Дзвінки Матіяш полягає у важливості критично сприймати релігійні пам'ятки, адже письменниця не ретранслює біографію святої як зразок до наслідування, а пропонує читачеві джерело пошуку відповідей на екзистенціальні питання, поле для культурного діалогу.

Символіка імені дівчини поглиблюється через образ *Barbarazweig* – розквітлої на Різдво черешневої гілочки, яка, за єврейським звичаєм, дарує щастя господарю. Бажання дівчини долучитися до сімейної традиції засвідчує еволюцію її світо-

гляду: від закомплексованого, скептично налаштованого підлітка, чиє ім'я видавалося примусовим спадком, нещасливим знаком, приводом для глузувань з боку однолітків, до духовно зрілої особистості. Варвара стає втіленням найкращих християнських чеснот: любові до ближнього, справедливості, віри, смиренності і терпимості.

Висновки. Отже, попри світський характер освіти в Україні, учням потрібно пізнавати Слово Боже, викладене у Святому Письмі. З одного боку, ознайомлення з Біблією закладає фундамент до розуміння класичних творів, які школярі починають опановувати в 9 класі за історико-хронологічним принципом. З іншого, Книга книг здійснює неабиякий виховний вплив на молодь, орієнтуючи її на загальнолюдські цінності, поглиблення духовності. Знайомство з Писанням має бути підпорядковано загальній логіці викладу вчителем теоретичного матеріалу: починаючи від аналізу структури і жанрового багатства релігійної пам'ятки, закінчуючи безпосередньо вивченням письменників, чиє художнє мислення перебуває в лоні знакових християнських символів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоус Н. Валерій Шевчук про вивчення Біблії в школі. *Волинь-Житомирщина*. 2010. № 20. С. 312–323.
2. Білоус П. Давня українська література: засіб пізнання і виховання чи мистецтво слова? *Дивослово*. 2017. № 2. С. 12–15.
3. Білоус П. Історія української літератури XI–XVIII ст.: навч. посіб. Київ: Академія, 2009. 416 с.
4. Калинич О., Дячок С. Українська література: підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2025. 316 с.
5. Луцук М. Філологічні аспекти вивчення Біблії. *Гуманітарна освіта в технічному університеті: проблеми та перспективи*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Київ: Національний авіаційний університет, 2001. С. 81–86.
6. Поліщук Л. Компаративний аналіз біблійних образів, мотивів, сюжетів у творах зарубіжних та українських авторів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 33 (72). № 1. Ч. 3. С. 95–99.
7. Рарицький О., Лаврусевич Н. Уроки духовності і моралі: Біблія у шкільному вивченні. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Серія: Філологічні науки. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет, 2010. Вип. 21. С. 172–174.
8. Скорина Л. Скарбниця мудрості: особливості вивчення теми «Біблія і українська література» у вищих навчальних закладах. *Вісник Черкаського національного університету*. Серія: Філологічні науки. Черкаси: Черкаський національний університет, 2008. Вип. 138. С. 168–182.
9. Титаренко М. Синтез язичницьких і християнських мотивів у поезії Б.-І. Антонича «Різдво». *Збірник наукових праць студентів і магістрантів факультету філології та журналістики*. Полтава: Філологічні студії, 2021. Вип. 16. С. 152–155.
10. Шевчук В. Як би я викладав уроки Біблії в середній школі. *Слово і час*. 1991. № 1. С. 72–79.
11. Яценко Т., Пахаренко В., Слижук О., Тризуб І. Модельна навчальна програма «Українська література. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 24.12.2024 року № 1787. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2024/Model.navch.prohr.5-9.klas-2024/31-12-2024/ukrayinska-literatura-7-9-kl-yatsenko-ta-in-31-12-2024.pdf> (дата звернення: 08.09.25).

REFERENCES

1. Bilous N. (2010) Valerii Shevchuk pro vyvchennia Biblii v shkoli. [Valerii Shevchuk on studying the Bible at school] *Volyn-Zhytomyrshchyna*, 20. 312–323. [in Ukrainian].
2. Bilous P. (2009) Istorii ukrainskoi literatury XI–XVIII st. [History of Ukrainian literature of the 11th–18th centuries] Kyiv: Akademiia. 416. [in Ukrainian].
3. Bilous P. (2017) Davnia ukrainska literatura: zasib piznannia i vykhovannia chy mystetstvo slova? [Ancient Ukrainian literature: a means of cognition and education or the art of the word?] *Dyvoslovo*, 2. 12–15. [in Ukrainian].

4. Kalynych O., Diachok S. (2025) *Ukrainska literatura: pidruchnyk dlia 8 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity*. [Ukrainian literature: textbook for the 8th grade of general secondary education institutions] Ternopil: Aston. 316. [in Ukrainian].
5. Lutsiuk M. (2001) *Filolohichni aspekty vyvchennia Biblii*. [Philological aspects of studying the Bible] Humanitarna osvita v tekhnichnomu universyteti: problemy ta perspektyvy: Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Kyiv: Natsionalnyi aviatsiinyi universytet. 81–86. [in Ukrainian].
6. Polishchuk L. (2022) *Komparatyvnyi analiz bibliinykh obraziv, motyviv, siuzhetiv u tvorakh zarubizhnykh ta ukrainskykh avtoriv*. [Comparative analysis of biblical images, motifs, plots in the works of foreign and Ukrainian authors] *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka*. Kyiv: Vydavnychiy dim "Helvetyka". 33 (1). 95–99. [in Ukrainian].
7. Rarytskyi O., Lavrusevych N. (2010) *Uroky dukhovnosti i morali: Bibliia u shkilnomu vyvchenni*. [Lessons of spirituality and morality: The Bible in school study] *Naukovi pratsi Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Serii: Filolohichni nauky*. Kamianets-Podilskyi: Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet, 21. 172–174. [in Ukrainian].
8. Shevchuk V. (1991) *Yak by ya vykladav uroky Biblii v serednii shkoli*. [How I would teach Bible lessons in secondary school] *Slovo i chas*, 1. 72–79. [in Ukrainian].
9. Skoryna L. (2008) *Skarbnytsia mudrosti: osoblyvosti vyvchennia temy "Bibliia i ukrainska literatura" u vyschykh navchalnykh zakladakh*. [The treasury of wisdom: features of studying the topic "The Bible and Ukrainian literature" in higher educational institutions] *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Filolohichni nauky*. Cherkasy: Cherkaskyi natsionalnyi universytet, 138. 168–182. [in Ukrainian].
10. Tytarenko M. (2021) *Syntezyazychnytskykh i khrystyianskykh motyviv u poezii B.-I. Antonycha "Rizdvo"*. [Synthesis of pagan and Christian motifs in the poetry of B.-I. Antonych "Christmas"] *Zbirnyk naukovykh prats studentiv i mahistrantiv fakultetu filolohii ta zhurnalistyky*. Poltava: Filolohichni studii, 16. 152–155. [in Ukrainian].
11. Yatsenko T., Pakharenko V., Slyzhuk O., Tryzub I. (2024) *Modelna navchalna prohrama «Ukrainska literatura. 7–9 klasy» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy*. [Model curriculum "Ukrainian literature. Grades 7–9" for general secondary education institution] vid 24.12.2024 roku № 1787. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2024/Model.navch.prohr.5-9.klas-2024/31-12-2024/ukrayinska-literatura-7-9-kl-yatsenko-ta-in-31-12-2024.pdf> (data zvernennia: 08.09.25). [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 11.09.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 24.10.2025
Дата публікації: 24.11.2025